

## **ЗНАЧЕНИЕ НА СЪВРЕМЕННИТЕ ТЕХНОЛОГИИ ЗА ОПАЗВАНЕ НА КУЛТУРНОТО И ИСТОРИЧЕСКОТО НАСЛЕДСТВО НА СОФИЯ**

**н.с. Даниела Атанасова, E-mail: refer3@cl.bas.bg, н.с. Петър  
Първанов – Централна библиотека на БАН;  
Кателина Салтирова-Павлова, Франческо Касабов -  
главни експерти в ОП “Стара София” със СИМ**

В информационното общество няма алтернатива на автоматизираните технологии и интегрални информационни и комуникационни системи за решаване на сложните проблеми на библиотеките, музеите, галериите, а също така и за недвижимите паметници на културата. Новите технологии за електронно документиране и дигитализация на културното и историческото наследство осигуряват съхранение, бързо и точно разкриване и дават възможност за популяризиране на движимите и недвижимите паметници, в това число и в интернет.

Книгата е едно от най-великите изобретения на човешкия гений. Човечеството непрекъснато усъвършенства конфигурацията, материалната реализация и начините на производство на книги. Електронният обмен на данни и електронните конференции стимулират към активна творческа дейност, която намира реализация в различни форми на книгата. При ускореното развитие на новите информационни технологии книгата не само не губи своето значение, а напротив оказва все по-решаващо влияние върху световната култура. Това ни дава основание да считаме, че и в бъдеще книгата /като обобщаващо понятие на библиотечен документ/ ще бъде основна съставна част на библиотечния фонд.

Дигитализацията сама по себе си създава масиви от сканирани образи, но по-важното е организацията на метаданните в бази от данни, което позволява бърз и ефективен достъп до информацията.

Централна библиотека на БАН осъществява и научноизследователска, научно-приложна, издателска и внедрителска дейности.

Едно от направленията на внедряване е разработената автоматизирана система BASLIB. Та е предназначена за изграждане на електронен каталог, проектирана е и е внедрена в Научната библиотека и художествената сбирка на Софийския исторически музей, Научния архив на БАН, Градската галерия в Кърджали и с нея се изгражда базата данни по темата “Руската емиграция в България” др. За всяко конкретно приложение се извършва настройка съобразно спецификата на данните.

Основни принципи при проектирането на форматите за библиографско описание в BASLIB са:

- създаване на вътрешни формати за библиографско описание на библиотечните документи и проектиране на комуникативни /външни/ формати за обмен на информация с други системи, напр. MARC 21;

- лингвистично осигуряване на системата — създаване на максимален брой таблици за автоматичен избор на данни. За много от елементите на библиографското описание е възприет принципът на кодиране на информацията и избор от предварително заложена таблица — “код за библиография”, “литературен код” “код за наличие на показалци”. Това намалява риска за грешки и в същото време позволява чрез функцията “Генериране на отчети” информацията да се извежда съгласно възприетите стандарти.

Създаването на вътрешен формат не противоречи на MARC-форматите, а обикновено съвпада с така наречения съкратен формат за бърз достъп до всеки запис — с елементи с фиксирана дължина и с идентификатори за полетата с променящи се данни.

Тези основни принципи дават възможност за преработка и адаптация на системата към специфичните особености на всяка отделна библиотека, музей, архив или галерия.

BASLIB първоначално е проектирана за мрежова структура — централна библиотека и филиални библиотеки. Реален резултат на адаптация на системата е примерът с внедряването ѝ в специализираната научна библиотека на Софийския исторически музей.

Със своя интерфейс BASLIB увеличава значително възможностите за търсене на литература, художествени произведения и архивни документи и повишава комуникативните възможности между институциите на ниво информационни системи.

След инсталирането на BASLIB в библиотеката на ОП “Стара София” се извърши редуциране на броя на елементите от библиографското описание с оглед на конкретните нужди на потребителите на библиотеката и оперативното въвеждане на информацията за библиотечните документи.

В Научната библиотека на Софийския исторически музей, системата BASLIB е внедрена през 2004г. и до днес е автоматизирана цялата библиотечна сбирка. Въведени са данни за 12 692 библиотечни единици по всички инвентарни книги. Предстои пълното им описание.

Създаването на електронен архив на художествената сбирка в Софийския исторически музей започна през м. май 2005г. Програмният модул е изграден на основата на общия софтуер BASLIB — автоматизирана информационна система.

През 2008г. започна внедряването на модулите за документирането на музейните колекции — “Старопечатни книги” и “Вестници и списания (единични броеве)”.

Приложението на BASLIB за електронно документиране и дигитализация на паметниците на културата е съвременен метод за опазването, защитата и популяризирането им.

Създадените бази данни могат да се използват за издаване на печатни каталози и при популяризирането в интернет пространството.

*Вж Приложение 1.*

Организацията на данните в АИС — BASLIB е следната:

- Таблица **Каталог** — съдържа всички елементи на библиографското описание на библиотечните документи, архивни единици и художествени произведения;
- Таблица **История** — съдържа допълнителна информация за периодичните издания;
- Таблици с **кодове** — поредица таблици за автоматичен избор на данни;
- Таблици с **авторизирани данни** — за избор на наименования на фирми, издателства, печатници, имена на автори и художници.

Служебни полета

- IdNumber — Идентификационен номер — 14 цифри — идентифицира изданието — уникален в таблица Каталог — може да послужи и за бар код;
- Master — Вътрешен индекс свързващ таблиците Каталог и История;
- LastUpdateDT — дата и час на последно обновяване;
- Id — идентификация на записа в таблицата.

Полета, отразяващи статуса на каталожния запис:

- BibRecordType — книга, списание, монография, архивна единица, художествено произведение;
- BibStatus — завършено, за въвеждане...;
- LanguageGroup — кирилица, латиница, гръцки ...

Видове потребителски полета:

- Текстово — до 127 символа;
- Кодове — съдържа код или списък от кодове към кодова таблица;
- Дата, година или интервал от години;

- Дълъг текст — позволява повече редове и до 4095 (или 16000) символа;
- Наименования (или списък) — от Авторизиращи таблици;
- Файлове — съдържа пълното име на файл (Word документи, сканирани образи, PDF, HTML и др.);
- Маркировка — да/не.

Поддръжка на потребителските полета:

- въвеждане или копиране;
- въвеждане или избор от списък;
- избор от падащо меню;
- множествен избор от списък;
- година или интервал от години;
- дълъг текст, позволяващ повече редове;
- избор от дата от помощен екран;
- едно име или списък от имена от авторизирана таблица;
- избор да/не;
- избор на файл, програма за обработка и активиране (показване или редактиране).

Търсене в базата данни

- Полета — каталог - до 4 условия,
- Полета — история - до 2 условия.

Условия:

1. Всички текстове полета (до 127 символа) и кодове могат да бъдат избирани,
2. Избор “не”,
3. Стойности:
  - Код: изписване или избор на код от списък;
  - Текст: [\*]<низ>[\*] — пълно съвпадение, в началото, в края или някъде в съдържанието.

Екранът /работният лист/ за попълване на метаданните за книги включва следните елементи от библиографското описание:

- Идентификационен номер,
- Сигнатура,
- Принадлежност към фонд,
- Заглавие,
- Година на публикуване,
- Номер в колекцията,
- Подвид на книгата,
- Служебни бележки,
- Автор/Автори, Авторска отговорност,
- Редактор, Художник,
- Град на издаване,
- Държава-издател,
- Фирма-издател,
- Физически данни,
- Библиография — да/не,
- Илюстрации-вид,
- Забележки,
- Начин на комплектуване,
- Основен език,
- Език на оригинала,
- Библиотечен носител,
- Физически параметри,
- Ключови думи,
- Сигнатура,

- Инвентарен №,
- Фондохранилище,
- Код за показалци,
- Публикуване през...,
- Език на резюмето,
- Снимково поле /Разширена информация.

АИС – BASLIB дава възможност за:

1. Избор на критерии и полета за описване.
2. Включване на поле за местонахождение и снимково документиране.
3. Преименуване на поле “Публикувано през”, за да се уеднакви с новите модули.
4. Маркиране на библиотечните единици при текущата пълна инвентаризация.

Примерен екран за попълване на метаданните за старопечатни книги

Вж Приложение 2.

Критерии за описване и търсене в модула за музейна колекция “Старопечатни книги”:

- Заглавие,
- Автор/Автори,
- Службни бележки,
- Публикувано през...,
- Град на издаване,
- Вид възрожденски книги/Вид възрожденска периодика,
- Анотация на английски език, Анотация на български език,
- Разширено /снимково/ изображение, WEB- изображение,
- Номер в колекцията.

Критерии за описване и търсене в модула за музейна колекция “Вестници и списания /единични броеве/”:

- Заглавие,
- Публикувано през...,
- Град на издаване,
- Авторска отговорност,
- Подвид в периодиката,
- Анотация на английски език, Анотация на български език,
- Разширено /снимково/представяне, WEB-изображение,
- Номер в колекцията.

Примерен екран за попълване на метаданните за вестници и списания

Field Name	Field ID	Value
Заглавие	127	Софийск. Вестникъ събавявъ.
Публикувано през	012	1887 г.
Град на издаване	031	София
Авторска отговор.	127	> Караджов, Ив. печ. Б. Зибер, София
Подвид в период.	001	2 вестник
Състояние	127	Разписваема. За реставрация.
Анотации на Англ.	127	0
Анотации на Бълг.	127	23, 7/31, 5 см. Вестническа хартия. Има 4 стр. Първа
	521	страница-год. I, 30 август, бр. 1: титулен блок/заглавие, период на издаване-4 пъти месечно, авторска отговорност и печатница/: текст. "Сериозни и хумористични и литературни статии.
Разширена	127	> D:\\$BA\MusSofia\Pictures\Lib\net\12689\12689.htm
PatWEBImage	127	> D:\\$BA\MusSofia\Pictures\Lib\net\12689\BSC00102.JPG
Колекционен Номер	006	244nc


Вж Приложение 3.

Работата в ОП “Стара София” със СИМ с приложенията на автоматизираната система BASLIB е в съответствие с чл. 7 и 9 на Закона за паметниците на културата и музеите и със съвременните национални и международни стандарти за дигитализация на културно-историческото наследство.

В този смисъл творческият колектив има готовност да се включи в национални и международни проекти и програми в тази насока.

Приложение 1.

Музей София – Художествена колекция – Владимир Мански

	<p>Сигнатура 354          Художник Мански, Владимир          Наименование Улица "Княз Борис" към булевард "Дондуков" - 1944 г.          Анотация Разрушени от бомби сгради. Пр. 26/1955 г. за 4000 лв.</p>
	<p>Сигнатура 461          Художник Мански, Владимир          Наименование Градината ЦДНА.          Анотация Поглед от ъгъла на улиците "Аксаков" и "6-ти септември" към централната алея и фонтанчето на градината. Фигури на хора.</p>
	<p>Сигнатура 463          Художник Мански, Владимир          Наименование Из цикъла "София" - Народният театър.          Анотация Поглед откъм Градската галерия. През голите дървета прозира фасадата на театъра. Дъждовно време, хора с чадъри. Пр. 11/1964 г.</p>

Приложение 2 – Осмогласник - 1645 г.





